

АНОТАЦІЯ

Болібрух Н.Б. Кримінологічна модель особистості студента закладу вищої освіти, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (081-«Право»).– Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2019.

Дисертація присвячена розробленню кримінологічної моделі особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності, а також розвитку можливостей її практичного використання в цілях вирішення нагальних завдань запобігання цьому виду злочинів. У результаті виконаної роботи отримано наукові результати, які мають значення для подальшого розвитку кримінологічної теорії, а також модернізації сучасної системи запобігання вчиненню студентами ЗВО корисливо-насильницьких злочинів проти власності.

У процесі дослідження проаналізовано наукові підходи щодо визначення кримінологічного змісту поняття особистості злочинця. Зокрема, з'ясовано, що в кримінологічних джерелах проблематика особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності, розроблена фрагментарно, переважно, у площині кримінологічної характеристики так званого «злочинця молодіжного віку» та типології корисливо-насильницького злочинця. При цьому в більшості досліджень, недостатньо використовувалися можливості системного аналізу. Це не сприяло консолідації сучасних теоретичних знань про особистість студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності, а також можливостям їх використання, як наукового підґрунтя, для удосконалення системи запобігання цьому виду злочинів. Доведено доцільність модельної кримінологічної інтерпретації особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницькі злочини проти власності.

За результатами дослідження генезису поняття корисливо-насильницьких злочинів проти власності, що вчиняють студенти ЗВО, визначено їх сутнісні ознаки. Доведено, що агресивно-корисливу мотивацію доцільно розглядати як

первинну характеристику, що відображає кримінологічний зміст поняття корисливо-насильницьких злочинів проти власності.

У роботі проаналізовано співвідношення понять «методологія», «методика» і «техніка» стосовно вирішення дослідницьких завдань цієї дисертаційної роботи. Проаналізовано кримінологічний зміст основних принципів системного аналізу. Доведено переваги використання моделювання в цілях кримінологічного пізнання феномену особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності. Кримінологічне пізнання позиціонується як дискретне моделювання, де пізнавальні образи (поняття, судження, умовиводи) розглядаються як своєрідні моделі, та, зокрема щодо особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності. За підсумками наукового аналізу розкрито зміст поняття моделювання особистості такого студента ЗВО, а також виведено специфічні ознаки цього виду кримінологічного моделювання.

Розвинуто положення, що корисливо-насильницька антисуспільна спрямованість є інтегративною ознакою, ядром структурної моделі особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності. Корисливо-насильницька антисуспільна спрямованість віддзеркалює ступінь сформованості антисуспільних поглядів, деформацію та зміст морально-психологічних, морально-етичних якостей і властивостей особистості такого студента ЗВО.

Структурну модель особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності, представлено як формальну модель системного аналізу, що береться за основу для розробки його кримінологічного портрета.

У рамках кримінологічного портретування особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності, передусім, акцентується увага на змістовому наповненні соціально-психологічних, соціально-рольових, кримінально-правових ознак та характеристик тощо. За результатами соціологічного дослідження, зокрема, з'ясовано, що студент ЗВО, зазвичай вчиняє корисливо-насильницький злочин задля можливості

підтримувати розгульний спосіб проведення дозвілля (95 %) чи у зв'язку з набутою хворобливою потребою у немедичному вживанні наркотиків, комп'ютерною залежністю від азартних ігор (83 %); а часом – щоб похизуватися перед однолітками престижними у молодіжному середовищі речами (53 %). Переважно – це так звані «маловартісні» корисливі злочини проти власності, що поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я особи (понад 70 %). Студенти ЗВО, частіше, ніж інші категорії повнолітніх осіб, вчиняють злочини у стані сприяння (50 %), групою осіб (майже ½), зазвичай, змішаного типу (82 %). Акцентується увага на домінуванні в особистості студента ЗВО антисуспільної корисливо-насильницької спрямованості нестійкого й суперечливого характеру (83 %).

У дисертації розроблено кримінологічну модель формування особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності. Обґрунтовано, що це динамічна модель його взаємодії, передусім, з середовищем безпосередньої дії (навчальний колектив, неформальні молодіжні групи, родина тощо) в результаті чого виникають негативні зміни його особистості, що визначають мотивацію вчинення корисливо-насильницького злочину проти власності.

У дисертації розвинуто наукову позицію, щодо доцільності розглядати загальносоціальне запобігання, як фундамент для ефективної реалізації результатів кримінологічного моделювання особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницькі злочини проти власності.

Зважаючи на предмет дослідження, виявлено доцільність пріоритетності розвитку загальносоціальних засад запобігання у таких напрямках: формування сфери інформаційної безпеки молоді; забезпечення належної її соціалізації у період навчання у ЗВО; модернізація підходів до гармонійного розвитку мотиваційних соціальних потреб сучасної молоді, й зокрема, студентської; активізація участі молоді у формуванні національного ринку праці; удосконалення методик соціальної роботи з молоддю в умовах функціонування ЗВО.

Обґрунтовано необхідність у посиленні ролі та значення правовиховної складової в організації освітньої діяльності ЗВО. З цією метою, зокрема, запропоновано низку змін і доповнень до чинного законодавства.

У контексті дослідження особливостей спеціально-кримінологічного запобігання вчиненню студентами ЗВО корисливо-насильницьких злочинів проти власності, зокрема, акцентується увага на недоліках у діяльності спеціальних суб'єктів запобігання, особливо поліцейських (відсутність належних знань щодо кримінологічного портрету студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності (35 %); недостатній рівень володіння методикою запобіжної діяльності в умовах функціонування ЗВО (24 %); нерозвиненість механізмів обміну інформацією з наставниками-кураторами академічних груп стосовно студентів, які перебувають у зоні ризику, зважаючи на підвищену ймовірність учинення корисливо-насильницьких злочинів проти власності (15 %) тощо).

За результатами кримінологічного моделювання уточнено основні цілі, завдання та умови ефективності виховно-профілактичної впливу на студентів ЗВО у напрямку недопущення вчинення ними корисливо-насильницьких злочинів проти власності. Визначено найдієвіші педагогічні методи та прийоми спеціально-кримінологічного запобігання.

Обґрунтовано, що ефективна індивідуальна профілактика має спиратися на кримінологічну інформацію, що якнайкраще систематизована у формі типологічної моделі особистості, зокрема студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності. Використання типологічної моделі дає змогу з'ясувати та пояснити, чому студент ЗВО обрав саме насильницький спосіб задоволення своїх корисливих цілей, індивідуальних потреб, а також, саме злочинний спосіб вирішення суперечності, «виходу» з міжособистісного конфлікту, що саме спонукало його до цього? У такий спосіб типологічна модель особистості злочинця сприяє уточненню індивідуально-профілактичної роботи та розробці комплексних заходів профілактики злочинів. Розроблено процедуру використання типологічної моделі студента ЗВО в цілях індивідуальної профілактики корисливо-насильницьких злочинів проти власності.

Удосконалено тактичну схему індивідуальної профілактики, зважаючи на особливості характеристики так званого «зухвало», «ситуативного», «нестійкого», «занедбаного» агресивно-корисливого типів особистості студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності.

Ключові слова: особистість студента ЗВО, корисливо-насильницькі злочини проти власності, кримінологічний портрет, структурна модель, типологічна модель, модель формування особистості, запобігання злочинам, кримінологічні рекомендації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації

1.1. Праці у наукових фахових виданнях:

1. Болібрух Н.Б. Поняття та види кримінологічного моделювання студента ВНЗ як суб'єкта корисливо-насильницького злочину проти власності: методологічний аспект дослідження. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 239-242.

2. Болібрух Н.Б. Особливості кримінологічного моделювання як методу дослідження особистості студентів ВНЗ, у зв'язку з учиненням корисливо-насильницьких злочинів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка. Серія Юридичні науки*. 2017. Вип. 861. С. 417-422.

3. Болібрух Н.Б. Використання кримінологічної моделі студента закладу вищої освіти з метою індивідуальної профілактики корисливо-насильницьких злочинів проти власності. *Право і суспільство*. 2019. № 1. Ч.2. С. 127-131.

4. Bolibrukh Nataliya Criminological model of a personality forming of a higher education student that committed a self-serving crime against property. *European Science*. 2019. № 1. P. 61-66.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Болібрух Н.Б. Кримінологічні ознаки корисливого насильства, у зв'язку з вчиненням злочинів студентами ВНЗ. *Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної

конференції (м. Запоріжжя, 24-25 лютого 2017 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С. 91-94.

2. Болібрух Н.Б. Про сутнісний зміст поняття корисливо-насильницьких злочинів, вчинених студентами ВНЗ. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування кримінального законодавства*: зб. матеріалів конференції (м. Львів, 28 жовтня 2016 р.). Львів: ННПП НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 27-31.

3. Болібрух Н.Б. Корисливе чи економічне насильство студентів ВНЗ, які вчиняють злочини: кримінологічний аспект. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування кримінального законодавства*: зб. матеріалів міжнародної конференції (м. Львів, 28 лютого 2017 р.). Львів: ННПП НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 67-69.

4. Болібрух Н.Б., Якимова С.В. Про кримінологічний зміст окремих соціально-демографічних ознак структурної моделі студента ВНЗ, у зв'язку з учиненням корисливо-насильницьких злочинів. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції* : зб. матеріалів Всеукраїнської конференції (м. Львів, 27 березня 2018 р.). Львів: ННПП НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 87-91. – (Персональний внесок автора: на підставі сучасних кримінологічних концепцій з'ясовано роль та значення соціально-демографічних ознак у структурній моделі особистості студента ЗВО, як учасника корисливо-насильницьких злочинів, а також проведено їх наповнення конкретним емпіричним змістом).

5. Болібрух Н. Про шляхи використання кримінологічної моделі студента ВНЗ, що вчиняє корисливо-насильницькі злочини проти власності. *Наукове забезпечення захисту прав та свобод громадян України в умовах інтеграції в Європейський простір*: міжнародна науково-практична конференція (м. Львів, 25 жовтня 2018 р.). Львів: ННПП НУ «Львівська політехніка», 2018. С. 92-95.

6. Болібрух Н.Б. Галузеві ознаки кримінологічної моделі студента ЗВО, який вчиняє корисливо-насильницький злочин проти власності. *Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції*: міжнародна науково-практична конференція (м. Львів, 29

березня 2019 р.); кафедра кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка». Львів: СПОЛОМ, 2019. С. 41-42.